

ÇOCUK
Akademisi

ÇOCUK
HAKLARI
Okulu

ÇOCUK VAKFI

ÇOCUK ARAŞTIRMALARI MERKEZİ
VE

ÇOCUK HAKLARI OKULU

www.cocukvakfi.org.tr

Çocuğun Görünür Olduğu Bir Anayasa

Anayasa ve Çocuk Raporu

Rapor No: 14 Nisan 2012

Zafer Sokak, No:17, Nişantaşı 34371 İstanbul
Tel: +90 212 240 23 83, Belgegeçer +90 212 230 01 25
www.cocukvakfi.org.tr
elmek: cocukvakfi@hotmail.com
[twitter/cocukvakfi](https://twitter.com/cocukvakfi)
[facebook/Çocuk Vakfı](https://facebook.com/ÇocukVakfi)

ÇOCUK VAKFI
ÇOCUK ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

ÇOCUĞUN GÖRÜNÜR OLDUĞU BİR ANAYASA

ANAYASA VE
ÇOCUK RAPORU

Hazırlayan

Çocuk Vakfı
Çocuk Araştırmaları Merkezi
ve Çocuk Hakları Okulu

Nisan, 2012

İÇİNDEKİLER

I.	Raporun Gerekçesi	06
II.	Önceki Anayasalar ve Çocuk a) Çocuğun Görünür Olduğu Anayasalar ve Koruma ve Bakım Anayasaları b) Özel Koruma Anayasalarının Yetersizliği	07
III.	Çocuğun ve Çocukluğun Görünür Olduğu Anayasalar	09
IV.	Yeni Anayasa ve Çocuk Hakları Çocuk Vakfı'nın Anayasa İçin Madde Önerisi Taslağı (2007)	10
V.	Çocuk Vakfı'nın Yeni Anayasa İçin Yaklaşımı ve Önerisi	12
VI.	Yeni Anayasa'da Çocuk ve Çocuk Haklarına Özgü Durumları da Mutlaka İçermesi Gereken Başlıklar	12
VII.	Niçin Ayrıca Çocuk Anayasası Öneriyoruz?	13
VIII.	Sonuç	13
BİRİNCİ RAPORA İLİŞKİN TABLOLAR		
TABLO 1	Çocukları görmezden gelen anayasalar	17
TABLO 2	Çocuğa yer verilmeyen anayasalar	17
TABLO 3	Çocuklar için özel korumaya odaklanan anayasalar	17
TABLO 4	Çocuklara yönelik hükümlerde çocuk görünürlüğüne özellikle yer veren anayasalar	18
TABLO 5	20 Kasım 1989'dan sonra çocuk hakları için özel hükümlere yer veren ülkeler	19
TABLO 6	Anayasalarında ulusal yasaların uygulanmasına Çocuk Hakları Sözleşmesi gibi antlaşmalara öncelik verilmesini öngören ülkeler	21

Çocuk Vakfı Yayınları : 99
Rapor Dizisi: 14

Yayın Yönetmeni: Mustafa Ruhi Şirin

Copyright © 2012 Çocuk Vakfı
Birinci Baskı: Nisan 2012

Birinci Belge Bilgileri
Çocuğun Görünür Olduğu Bir Anayasa
-Anayasa ve Çocuk Raporu-
Tablo, şekil ve görsel içermektedir.

Redaksiyon ve düzelti: Selim Uğurlu
Kapak Fotoğrafi: Ara Güler
Tasarım: Genna MCG

Çocuk Vakfı
Çocuk Araştırmaları Merkezi

Zafer Sokağı No:17 34371 Nişantaşı / İstanbul
Tel: +90 212 240 23 83 - 240 41 96
Belgegeçer +90 212 230 01 25
www.cocukvakfi.org.tr
elmek: cocukvakfi@hotmail.com
twitter/cocukvakfi
facebook/Çocuk Vakfı

SUNUŞ

MUSTAFA RUHİ ŞİRİN
Çocuk Vakfı Başkanı

Türkiye, ilk defa sivil bir anayasa hazırlama süreci içinde. Buna karşılık anayasa yapımında toplumun ve politika yapıcılarının ilgisi çok az. TBMM anayasa hazırlamayı çoğunluğu hukukçulardan oluşan 'uzlaşma komisyonu'na 'havale etmiş' durumda. Gelineen noktayı anayasa sarmalı kavramıyla özetlemek mümkün.

Yeni anayasa, nasıl bir Türkiye geleceği öngördüğümüzle de birebir ilişkilidir. Yeni anayasa, Türkiye açılımı ve dönüşümünde anahtar görevini yerine getirebilir.

Türkiye'de çocuklarla ilgili bütün kök sorunların çözümünde yeni anayasa, çocuk politikasının da pusulası olabilir. Bunun için de öncelikle 1921'den bu yana çocukla ilgili sürdürüle gelen 'özel bakım ve koruma' anlayışıyla sınırlı yaklaşımdan çocuğa özgü haklara yaklaşımı esas alan, çocukların bütün haklarıyla görünür olacağı bir anayasa anlayışını benimsemek gerekecektir.

Evet, çocuğa saygı temelinde çocuk ve çocukluğu görünür hale getiren yeni bir anayasa. Çocuğu da toplumsal sözleşmenin bir tarafı kabul eden bir anayasa. Çocukların da yetişkinler gibi hak sahibi olacağı bir anayasa.

Türkiye'de yeni anayasa çalışmalarını izleyenlerin kolayca farkına varacağı gibi, anayasa hazırlama sürecinde çocuklar

da yok. Yeni anayasa için henüz biriki göstermelik çalışma dışında çocuk görüşü de alınamadı. Ülke nüfusunun üçte birini oluşturan çocuk grubunun sesini duyuramayışı karşısında kaygılanmamak mümkün mü?..

Niçin çocuk görüşü alınması gerekli görülüyor?.. Türkiye, henüz çocukları dinlemeye hazır değil. Çocukların nasıl yaşaması ve ne olmaları gerektiğine yetişkinlerin karar verdiği bu zihniyet değişmeden çocuğa saygı anlayışımız gelişebilir mi?

Türkiye, yeni anayasa hazırlama sürecinde çocukların özgürce görüş bildirebileceği ortamları hazırlamalı ve çocukların görüş bildirme haklarına saygının gereğini yapmalıdır.

Çocuk Vakfı, yeni anayasa hazırlama sürecinde çocuk görüşü alınmasını savunuyor. Anayasada yer alacak çocukla ilgili hükümlerin çocuk diline uyarlanması ve ülke ölçekli çocuk görüşünün alınması için özel bir çaba gerekmektedir.

Oylanma öncesi anayasanın tamamının çocuk diline uyarlanması ve çocuk görüşüne sunulması da çok önemli.

Çocuk Vakfı, yeni anayasaya çocuk görüşü yansıtılması amacıyla bir dizi çalışma gerçekleştirecek ve Anayasa için

Çocuk Görüşü Raporu da hazırlayacak.

Çocuk Vakfı, Anayasa ve Çocuk Raporu ile çocuğun görünür olacağı şu içeriği önermektedir: Medeniyet odaklı; çocuk hakları ile yetişkin haklarının eşit kabul edildiği; çocuğun öncelikli yüksek yarar temelinde yaşama ve sağlığını koruma, gelişme ve yeteneklerini geliştirme, korunma, ayrımcılık gözetmeme anlayışına dayanan; kendisini ilgilendiren her konuda görüşünün alındığı; çocuğu ve haklarını bütüncül boyutlarıyla yansıtan; çocuğun görünür olduğu ve çocuğa saygıya dayalı yeni bir anayasa hazırlanması...

AĞACIN DALLARI
YAPRAKLARI
MEYVELERİN TADI
KÜÇÜCÜK
BİR TOHUMDAN
GELİR

ANAYASA
BİR AĞAÇ:
ÜLKENİN RENGİNİ
VERİR

ANAYASA VE ÇOCUK RAPORU

ÇOCUĞUN GÖRÜNÜR OLDUĞU BİR ANAYASA

RAPORUN GEREKÇESİ

Türkiye'nin anayasa geleneğine çocuk, özel bakım ve koruma anlayışı ile ve sınırlı olarak yansımıştır. Çocuk sorunlarının nedenler üzerinden değil sonuçlar üzerinden gündeme gelmesi bu sınırlı çocuk anlayışından kaynaklanmaktadır.

Türkiye'nin çocuk konusundaki temel açmazı, çocukların da yetişkinler gibi hak sahibi bireyler olduğunu ortaya koyacak bütüncül yaklaşımla aşılabılır. Çocukların haklarını öteleyen, yetişkin hakları karşısında ikinci sınıf haklar gibi gören egemen anlayış ancak bütüncül çocuk bakışı ve çocuğa öncelik verilmesi ile dönüştürülebilir.

Türkiye, yeni bir anayasa hazırlamanın eşliğinde. Ancak, anayasa yapımında toplum yok. TBMM yeni anayasayı hukukçulara havale etmiş görünüyor. Bu süreçte henüz çocuk görüşü de alınmadı. Toplam nüfusunun üçte birini oluşturan çocuk grubunun hiçbir ortamda sesini duyuramayışı da Türkiye'nin çocuk gerçeklerinden biridir.

Yeni anayasa öncekiler gibi korumacı ve özel bakıma vurgu yapan bir anayasa mı, 'çocuğa özgü' haklara yer veren bir anayasa mı olacak?..

Yeni anayasa çocuğu da toplumsal sözleşmenin bir tarafı gören bir anlayışla hazırlanmalıdır. Çocukların, ileride sorumlu olacakları bir anayasa için görüş bildirememiş olmaları ise çocuğun katılım hakkı ihlalidir ve çocuğa saygıdan yoksun bir yaklaşımdır. Türkiye, yeni anayasa hazırlama sürecinde çocukların görüşlerini dinlemeye hazır olmalı ve görüş bildirecek çocuklara özgür ortamlar hazırlanmalıdır.

Yaşadığımız yeni dünyada çocuk alanı tek bir medeniyetle

sınırlanamaz. Günümüzde her medeniyet dairesi ve ülke çok yönlü çocuk sorunlarıyla iç içedir. Egemen dünya sistemine rağmen, çocukla ilgili her olumsuz gelişme bütün medeniyetlerin ortak çabalarıyla çözülebilir. İnsan hakları temelinde evrensel çocuk hakları kültürünün ortak kabulleri ve birikimi Türkiye çocuk politikasının da pusulası olabilecektir.

Bu amaçla hazırlanan I. Türkiye Çocuk Hakları Stratejisi ve Uygulama Planı (2012-2016) belgesinin gerekçe, stratejik amaçlar ve eylemleri yeni anayasa çalışmalarına kaynak görevini yerine getirebilir. (www.cocukvakfi.org.tr)

Yeni anayasada çocuğa özgü hakların yer alıp almayacağı konusu nasıl bir gelecekte yaşayacağımızla birebir ilişkilidir. Yeni anayasa, Türkiye'nin çocukla ilgili bütün kök sorunlarının çözümünde çok kuşatıcı bir imkan olduğu kadar, büyük dönüşüm ve çocuk açılımı için de iyi bir başlangıç noktasıdır.

Türkiye, BM Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989) ve Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi (1948) yanında taraf olduğu bütün uluslararası sözleşme ve antlaşmalardan kaynaklanan taahhütleri yeni anayasaya yansıtırken çekingen davranmamalıdır.

Yeni anayasada, çocukla ilgili temel yasa görevini yerine getirecek Türkiye Çocuk Temel Yasası'nı kapsayan bir hükme de yer verilmelidir.

ANAYASA,
ÇOCUKLARIN
ANLAYABİLECEĞİ
BİR DİLLE
YAZILSIN.

MELİH AYHAN 13 YAŞINDA - ANTALYA

ÖNCEKİ ANAYASALAR VE ÇOCUK

Türkiye'nin 1921, 1924, 1961, 1982 anayasaları çocukların görünür olmadığı anayasalardır. 4 anayasada da çocuk nesne durumundadır ve çocukla ilgili koruma ve temel haklar bütüncül şekilde yansımamıştır.

1982 Anayasası'na eklenen çocukla ilgili hükümler çocuğun korunması ve bakımına vurgu yapan içeriktedir. Bu yönüyle 1982 Anayasası 'korumacı ve özel bakım anayasaları' grubu içinde yer almaktadır. Özellikle 2004 ve 2010'da madde 10, 41 ve 61'e eklenen fıkralarla 1982 Anayasası'nın 'korumacı ve özel bakıma ağırlık veren anayasa karakteri

ANAYASADA,
“BU ÜLKEDE
ÇOCUK
ÇALIŞTIRILMAZ.”
DİYE YAZILSIN.

DİLAY ERTÜRK, 10 YAŞINDA

güçlendirilmiştir. 41. maddeye 2010'da eklenen "çocuğun yüksek yararı" ilkesi ise sınırlı bir alan için öngörülmuş ve bu temel ilke, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin ülkemizde onaylandığı 1995'ten bugüne

kadar idare ve yargı organlarıncaneredeyse hiç göz önüne alınmamıştır (Şirin, 2011).

Yine 2004 yılında 90. maddeye eklenen bir ifadeyle, 'yasalarla aynı konuda farklı hükümler içermesi durumunda çıkabilecek uyumsuzluklarda uluslararası sözleşmelerin esas alınacağı' hükmü getirilmiştir.

1982 Anayasası'nın yukarıda aktarılan 90. madde hükmü gereğince 27 Ocak 1995 tarihinden bu yana BM Çocuk Hakları Sözleşmesi iç hukuk kuralı haline gelmiştir. Buna rağmen aradan geçen uzun bir zaman diliminde çocukla ilgili uluslararası sözleşmeler ve antlaşmaların hayata geçirilmediği ve özellikle yasaların ve ilgili bütün mevzuatın çocuk haklarıyla uyumlu duruma getirilmediği noktasından hareketle, yeni anayasada çocuğun görünür olmasını öneriyoruz.

a) Çocuğun Görünür Olduğu Anayasalar ve Koruma ve Bakım Anayasaları

Çocuğun görünür olduğu bir anayasa anlayışı, anayasanın aynı zamanda çocukla ilgili toplumsal sözleşme anlayışına dayalı ve haklar temelinde bütüncül bir yaklaşımı içerir.

Çocukların Görünür Olduğu Anayasalar'a geçmeden önce çocuğu görmezden gelen anayasalar ile koruma ve bakım

ÇOCUK HAKLARI
GENİŞLETİLSİN VE
ÇOCUKLARA
DAHA ÇOK SAYGI
DUYULSUN.

HAKAN KÖYBAŞI, 13 YAŞINDA - ATAKENT

anayasalarının özelliklerini kısaca açıklayalım:

- 'Çocuğu görmezden gelen anayasalar'da Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi (1948), Çocuk Hakları Beyannamesi (1959) ölçüt ve ilkeleri yer almaz. Bu tür anayasalara sahip bazı ülkeler, insan haklarına atıfta bulunmadıkları gibi 20 Kasım 1989'da kabul edilen BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni imzalamalarına rağmen anayasalarında çocukları ve çocuk hakları kavramını "özel olarak dikkate almama" yaklaşımlarını sürdürmektedirler. Buna karşılık, yazılı bir anayasası olmayan İngiltere ve bazı devletler, çocuk alanında önemli gelişmeler sağlarken, anayasalarında çok sayıda hüküm bulunan bazı devletler ise bu hükümleri hayata geçirmek için kayıtsız kalmışlardır. Bunun nedeni ise bir yandan çocukla ilgili nitelikli bir düzenlemenin yapılmaması, diğer yandan ise anayasada yer alan hükümlere kayıtsız kalınmasıdır. Bazı

devletler ise, anayasalarında insan hakları ile ilgili maddeleri çocuklar için de yorumlayabilmektedirler.

‘Çocuğu görmezden gelen anayasalar’ Tablo-1’de, ‘çocuğa yer verilmeyen anayasalar’ ise Tablo-2’de gösterilmiştir.

- Korumacı veya sosyal yardımcı bir bakış açısıyla hazırlanmış anayasaların esas aldığı belgeler şunlardır:
- Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi (1948) [Madde 25 (1), (2); 26 (3)]
- Avrupa Konseyi ve Amerikan Eyaletleri Teşkilatı’nca kabul edilen bölgesel insan hakları antlaşmaları
- Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Hakları Sözleşmesi [Madde 10 (1), (2), (3)]
- Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi [Madde 24 (1); 23 (4)]

Özel koruma anayasalarının belirgin özelliği koruma ve ayrımcılık yapılmaması içeriğindeki hükümlere yer vermeleridir.

Koruma, özel bakım ve ayrımcılık yapılmaması hükümlerine yer veren anayasalarda ağırlıklı temalardan örnekler:

- Çocukları veya çocukluğu korumak için genel yükümlülük
- Terk edilmiş çocukların eşit statüsü
- Yetimler, engelliler, muhtaçlar ve güç koşullardaki çocuklar gibi belli çocuk gruplarını korumak ve desteklemek

için özel bir yükümlülük

- Ailenin ve annenin korunması
- Çocuklar için özel koruma ve yardım tedbirleri
- Ebeveynlik temelinde de ayrımcılık yapılmaması
- Çocukları ekonomik ve sosyal istismar, taciz ve şiddetten korumak için genel bir yükümlülük
- Çocuk işçiliği için yaş sınırı

b) Özel Koruma Anayasalarının Yetersizliği

UNICEF adına P. Alston ve J. Tobin’in hazırladığı Çocukların Haklarının Temellerini Atmak (2005) başlıklı raporda yer alan Özel Koruma Anayasaları ile ilgili değerlendirme özetle şöyle: “Bir özel koruma anayasası, birçok önemli yönden, Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde yansıtılan ideal yaklaşıma ulaşmakta yetersiz kalır. Birincisi, bazı durumlarda çocuğun ilgili koruma biçimlerine hakkı olduğu söylenirse de vurgu, haklardan ziyade koruma üzerindedir. İkincisi, özel koruma yaklaşımının çocuğun durumuna bakışı anne babanın gözüyledir ve en

ANAYASA ANNEM OLSUN İSTERDİM.

SEDEF İLKİNCE, 8 YAŞINDA - İSTANBUL

ANAYASA RESİMLERLE YAZILMALI...

ALİM ÇETİNBİBAŞ, 10 YAŞINDA - KÜTAHYA

büyük vurgu çoğu zaman anne baba haklarıdır. Üçüncüsü, bu anayasaların çoğunda incelenen çocuklarla ilgili hususların yelpazesi, Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde belirlenen standartlarla karşılaştırıldığında, son derece sınırlıdır. Bu nedenle, kapsam olarak çocuk koruma yaklaşımı ile sınırlı anayasaların büyük çoğunluğunun Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde tanınan çocuk haklarının tamamının korunmasında son derece yetersiz kaldığı söylenebilir.

Her durumda bu yüzden mevcut hükümlerin yeterliliğini gözden geçirmek ve çoğu durumda Uluslararası Haklar Beyannamesi’nin çocuklara yaklaşımından esinlenen bir anayasanın Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde çocuklara sağlanan çok daha ileri düzeylerdeki hak korumalarını yansıtacak şekilde şimdi nasıl güncellenebileceğini değerlendirmek için hatırı sayılır potansiyel mevcuttur.”

UNICEF Innocenti Araştırma Merkezi’nin “Çocukların Haklarının Temellerini Atmak” (2005) başlıklı raporundan alıntıdır.

ÇOCUĞUN VE ÇOCUKLUĞUN GÖRÜNÜR OLDUĞU ANAYASALAR

Çocuklara bakım ve koruma yanında katılım, görüş ve düşüncelerini ifade etmelerine öncelik veren, çocukluğun ve çocukların bütün yönleriyle görünür olacağı hükümler içeren, insan hakları temelinde ve çocuk haklarını bütüncül çerçevede yansıtan, çocuğa saygıya ve çocuk hukuku anlayışına dayalı anayasalar çocukların görünür olduğu anayasalardır.

Çocukların görünür olduğu hükümler içeren anayasalar Tablo 4’te gösterilmiştir.

Çocukların Görünür Olduğu Anayasaların Özellikleri:

- Çocuklara birincil öncelik verilir.
- Anayasalar hazırlanırken büyüme ve gelişme evreleri dikkate alınarak çocuk görüşü alınır.
- Çocuk, anayasa hazırlanması sürecine katılarak bu toplumsal sözleşmenin yapımına katkıda bulunur.
- Anayasada, çocukların öncelikli yüksek yararı ölçütü çocuğa özgü haklar çerçevesinde temellendirilir.
- Anayasa bağlamında çocuk da yetişkinler gibi hak sahibi ve eşit birey olarak kabul edilir.
- Çocuklar, katılımcı demokrasinin paydaşı durumuna gelir.

Korumacı ve çocuk refahına dayalı yaklaşımdan, haklara dayalı, çocukların bütün haklarıyla görünür olduğu anayasalara geçiş yapılabilir.

Anayasaların çocuk haklarına odaklanmasında tek tip bir yöntem yoktur.

20 Kasım 1989’dan sonra anayasalarında çocuk hakları için özel hükümlere yer veren ülkeler, Tablo 5’te gösterilmiştir.

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 4. maddesinde, “Taraf devletler, bu sözleşmede tanınan hakların uygulanması amacıyla gereken her türlü yasal, idari ve diğer önlemleri alırlar.” hükmü yer almaktadır. Anayasanın kabulünden sonra etkin bir uygulama metodolojisi hazırlamayı gerektirirler. Ülke ölçekli “Çocuğun İyilik Hali Endeksi” de çocuğun görünür olduğu anayasa yaklaşımıyla ilişkilendirilmelidir.

Anayasalarında ulusal yasalarının uygulanmasında “Çocuk Hakları Sözleşmesi” gibi antlaşmalara öncelik verilmesini öngören devletlerden bazıları Tablo 6’da gösterilmiştir.

Çocukların bütün haklarını ve BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’ndeki bir dizi hakkı (Madde 1-40) saymak yerine, yeni anayasada kapsayıcı bir hükmün yer alması yeterli olur mu?

Çocuk haklarının bir liste halinde anayasada tek tek sayılması, anayasa yapım tekniği açısından mümkün olmamakla beraber, hazırlanacak anayasada çocuk hak ve özgürlükleri, uluslararası hukuka da atfı yapılmak suretiyle, kapsayıcı bir çerçeve madde içinde düzenlenebilir.

Çocuk haklarına ilişkin her türlü hukuki işlem, eylem ve tasarruf konusunda, uluslararası sözleşmelerin ve uluslararası yargı kararlarının, çocuğun lehine olması kaydıyla, uygulanması esastır. Ancak, bu uluslararası hukuk normlarının (mahkeme kararları dahil) iç hukuk açısından bağlayıcı olması için bu sözleşmelere taraf olma zorunluluğu aranmamalıdır.

ON SEKİZ YAŞINDAN KÜÇÜKLERİN DE OY KULLANMASINI İSTERDİM.

YUSUF MUHAMMET YILMAZ, 8 YAŞINDA - BEYOĞLU

IV. YENİ ANAYASA VE ÇOCUK HAKLARI

Çocuk haklarının anayasal statüye kavuşturulması ve hangi tip çocuk haklarının kastedildiği konusu öğretilerde tartışılmıştır. (E. Akyüz, 2000); (R. Serozan, 2005); (M.S. Gemalmaz, 2007); (Z. Gören, 2000); (S.A. Evliyaoğlu, 2011). Anayasa bağlamında "hangi tip çocuk haklarının kastedildiğinin belirlenmesi" önemlidir. Çocuk hakları kavrayışını medeniyet, çocuk ve değer kavramları yanında, uluslararası sözleşme ve antlaşmalarla birlikte bütüncül bir kavrayışla değerlendirmek gerekir. Çocuk Vakfı'nın Birinci Raporu'nda anayasada yer alacak insan haklarına özgü bir söylem olarak geliştirilen ve çocuklara da atfedilmiş "herkes" sözcüğü yerine, kavram olarak salt çocuklara özgü kavramının içeriğindeki bütün hakların anayasada yer almasını öneriyoruz.

Yeni anayasada çocukla ilgili hükümler düzenlenirken, çocuk hakları kavramı ile çocuk hukuku kavramı arasındaki ilişki ve bu alandaki içtihat eksikliği dikkate alınarak düzenleme yapılmalıdır. Burada çocuk hakları ile ilgili iki tanıma yer vereceğiz: Çocuk hakları; çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlâki bakımlardan özgürlük ve saygınlık içinde, sağlıklı ve normal biçimde gelişebilmesi için hukuk kuralları ile korunan yararlarıdır (Akyüz, 2000). Belirli bir eylem ve davranışlardan korunma, belirli şeyleri yapabilmek, kendini ifade

edebilme ve kendi hayatını ilgilendiren konularda söz sahibi olma ve belirli şeylerden ya da hizmetlerden yararlanma hakları (UNICEF'in tanımı).

Çocuk haklarının dayanması gereken değer, ölçüt ve ilkeler, çocukla ilgili bütün güncel, değişken uygulama ve düzenlemelerin gerekçesi ve yön belirleyicisi özelliğindedir.

Çocuğun yüksek yararına dayalı (sıra gözetmeden) hakları:

- Çocuğun yaşaması, sağlığının korunması ve gelişmesi (hakkı);
- Çocuğun kamu ve özel hayatında güvenliği, katılımı, etkinliği, eşitliği (hakkı);
- Hiçbir çocuğa kültür, siyaset, ırk, din, cinsiyet, engellilik ayrımı yapılmaması; hiçbir çocuğun dışlanmaması (hakkı);
- Çocuk kimliği ve kültür öğelerinin korunması, savunulması (hakkı).

Bu haklar, insan hakları bağlamında mutlak değerler olarak tüm devletler ve toplumlar için geçerli ve ortak sabit maddelerdir. Bu kısımdaki ilke ve uygulamalar, gündelik sorunların çözümüne yönelik ilke ve düzenlemelerin gerekçesini / yorumunu oluşturur ve yönlendirir. (I. Türkiye Çocuk Hakları Stratejisi ve Uygulama Planı, 2012-2016, s.20)

Çocuk haklarını üç grup altında toplayabiliriz. Negatif statü hakları: "beni zorlama, beni engelleme, bana buyruk

AİLE TARAFINDAN KIZLARIN OKUTULMASI ZORUNLU OLSUN.

BAHAR KOLANÇ, 16 YAŞINDA - CİZRE

verme, bana yasak koyma"; pozitif statü hakları: "bana yardım et" ve asıl önemli hakları: "beni dinle, beni duy, benim de görüşümü al". (Serozan, 2005).

Eugeen Verhellen'in çocuk hakları kümelemesi de şöyle: Her küme bir hak çerçevesini oluşturuyor. Tedbir, çocuğun eğitim, sağlık, yeterli bir standartta yaşama ve sosyal koruma gibi temel ihtiyaç ve hizmetlere erişim hakları. Koruma; çocuğun kötü muamele, istismar ve sömürü gibi şiddetin her türüsünden korunma hakkı. Katılım; çocuğun sesini duyurma ve karar verme mekanizmalarında yer alma hakkı...

Türkiye'de anayasa hukuku çerçevesinde "salt çocuk yararına özgü" hakların anayasal güvence altına alınması yeterince tartışılmamıştır.

Çocuk haklarının anayasalarda ayrı bir başlık altında yer alması yanında, haklar kategorisinin ve bu haklar listelerinin sürekli olarak genişletildiği ve zenginleştirildiğinden de sözedilebilir (Gemalmaz, 2007); (Evliyaoğlu, 2011).

20 Kasım 1989 tarihli BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 27 Ocak 1995 tarihinden bu yana iç hukuk kuralı haline gelmiş ve anayasanın 90. maddesi uyarınca, "temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyumsuzluklarda milletlerarası antlaşma hükümleri"nin esas alınacağı hükmü getirilmiştir. Uluslararası sözleşmelerin iç hukuka girmesi ve ulusal hukukun bir parçası olarak kabul edilmesini sağlayan temel düzenlemelerin başında anayasalar en büyük rolü oynamışlardır. Burada sorulması gereken ana soru şu olacaktır: Anayasada çocuk haklarıyla ilgili ayrıca bir düzenleme yapmaya gerek var mıdır? BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde yer alan hakların "doğrudan etkisi" ve "kendiliğinden uygulanabilirliği" sorunu bağlamında, sözleşmede yer alanların büyük çoğunluğunun "program hüküm" olarak nitelendirilebileceği ve "kendiliğinden uygulanmasının" mümkün olmadığı öğretide vurgulanmaktadır (Gemalmaz, 2007). Çocuk haklarının anayasa kapsamında düzenlenmiş olması, bu hakların ulusal hukuk düzeyinde temel hak olarak nitelendirilmelerinin de önemli dayanağı olacaktır (Evliyaoğlu, 2011).

1982 Anayasası'na çocukla ilgili hükümler konulması da önerilmiştir. Tüm çocuklar,

çocuk haklarını düzenleyen uluslararası sözleşmeler ışığında özel olarak korunurlar ve tüm insan haklarından hiç ayrım gözetilmeksizin yararlandırılırlar (Serozan, 2005).

1982 Anayasası'nın 41. maddesine 2010 yılında eklenen 2. fıkra ve maddenin üst başlığının Ailenin Korunması ve Çocuk Hakları şeklinde düzenlenmesi önemli ancak maddenin içeriği çocuk haklarına bütüncül yaklaşımdan uzak bir düzenlemedir.

Çocuk Vakfı'nın Anayasa İçin Çocuk Maddesi Önerisi Taslağı (2007)

a) Çocuk, birlikte yaşamayı engelleyen herhangi olumsuz bir koşul olmadığında, anne ve babasıyla aile ortamında yaşama, yetiştirme ve gelişme hakkına sahiptir; ana babanın yetersizliği halinde, devlet önce yetersizliğin önüne geçilmesi için gerekli önlemleri alır, denetimi altında özel hukuk kişilerinin de katılımıyla yükümlülükleri yerine getirir.

b) Kamu ve özel kuruluşların çocukla ilgili her türlü eylem, işlem, düzenleme ve uygulamalarında çocuğun öncelikli yüksek yararını sağlamaları için devlet çocuğa saygı temelinde özen gösterecek ve destek verecektir.

c) Doğum öncesinden başlayarak (cenin hakları) bütün çocukların mutlu bir çocukluk yaşamaları sağlıklı büyümeleri

ve sağlıklarının korunması, nitelikli eğitim alması ve gelişmelerini sürdürebilmeleri, şiddet, cinsel ve ekonomik istismar gibi güç koşullarda kalmaları durumlarında gerekli düzenlemelerin yapılması, hizmet alacakları ortamların hazırlanması ve bu ortamlardan yararlanmaları ve özel olarak korunmaları devletin öncelikli ödevidir.

d) Her çocuk, ayırt edebilme yetileri ölçüsünde haklarını kullanma, kendisini ilgilendiren konularda düşüncelerini serbestçe açıklama ve görüş bildirme haklarına sahiptir ve devlet bu hakların yerine getirilmesi için gerekli kolaylaştırıcı tedbirleri alır, usulleri düzenler, hakların kullanımını güvenceye bağlar.

e) Her çocuğun medeni, sosyal, kültürel ve ekonomik haklardan eşit ve ayrımcılık gözetilmeksizin yararlanabilmesi ve hayata iyi bir başlangıç yapabilmesi için önleyici ve koruyucu tedbirleri almaktan devlet sorumludur.

(www.cocukvakfi.org.tr).

HERKESİN DİNİ ÖZGÜRLÜĞÜNÜ YAŞAMASINA İZİN VERİLMELİ.

SENA BEYAR, 13 YAŞINDA - İSTANBUL

V. ÇOCUK VAKFI'NİN YENİ ANAYASA İÇİN YAKLAŞIMI VE ÖNERİSİ

- 1982 Anayasası'ndaki çocukla ilgili hükümler ve yaklaşım dikkate alınmadan yeni bir çocuk bakışına ihtiyaç var.
- Anayasanın bütününde çocuk haklarının insan hakları kültürüyle ilişkisine özel vurgu yapılmalı.
- Hazırlanacak yeni anayasanın çocukla ilgili hükümleri hazırlanırken hükümet kuruluşları, yerel yönetimler, örgün eğitim kurumları, meslek örgütleri, üniversiteler, sosyal medya, stk'ların desteğinde ülke ölçekli katılım sağlanmalı ve çocuk görüşü alınmalı.
- Köy çocuklarının görüşünün alınmasına özel önem verilmeli.
- Güç koşullardaki çocukların katılımı ve görüşlerinin alınmasında iş birliği yapılmalı.
- 81 il ve 957 ilçede TBMM üyeleriyle çocukların buluşması sağlanmalı.
- TBMM Anayasa Komisyonu, Anayasa Uzlaşma Komisyonu ve Anayasa Danışma Kurulu üyeleriyle çocukların buluşmaları gerçekleştirilmeli.

- Çocuğu da toplumsal sözleşmenin bir tarafı olarak gören ve çocuğun görünür olduğu kısa bir anayasa hazırlanmalı.

- Çocuk konusu bütüncül bir bakış açısıyla ve çocuğa özgü haklar çerçevesinde anayasal statüye kavuşturulmalı.
- Devleti, çocukla ilgili korumacı, sosyal yardımcı ve refah anlayışıyla sınırlandıran bir anayasa değil; çocuğa saygı temelinde, çocukların görüş ve düşüncelerini açıklamasına ve katılımına imkan veren bir yaklaşıma dayalı bir anayasa öngörülmesi.
- Anayasada yer alacak çocukla ilgili hükümler çocuk algısı ve gerçekliğine uygun bir dille çocukların görüşüne sunulmalı.
- Yeni anayasa oylanma öncesi çocuk diline uyarlanmalı ve çocuk görüşü alınmalı.
- Yeni Anayasada Çocuk Anayasası –Türkiye Çocuk Temel Yasası – yapılmasını zorunlu kılan ve bu yasanın diğer yasaların üstünde olduğunu vurgulayan bir hükme yer verilmeli.

ANAYASAYI ANNELER YAPSIN.

BETÜL TARIMAN, ŞAİR

VI. YENİ ANAYASADA ÇOCUK VE ÇOCUK HAKLARINA ÖZGÜ DURUMLARI DA MÜTLAKA İÇERMESİ GEREKEN BAŞLIKLAR

I) Temel Haklar ve Özgürlükler (Medeni, Sosyal, Kültürel ve Ekonomik haklar)	IV) Eğitim Sistemi
II) Sosyal Devlet ve Sosyal Politika (Sağlık ve Sosyal Güvence)	V) Yargı (Yargı teşkilatı ve yargılama usulünün çocuğun durumu dikkate alınarak düzenlenmesi)
III) Aile, Kadın, Çocuk, Gençlik, Engelliler, Yaşlılar (Aile, Çocuk, Gençlik, Kadın, Engelliler ve Yaşlılara Yönelik Önleyici ve Koruyucu Sistem)	VI) Mimari ve Şehir Planlaması
	VII) Merkezi ve Yerel Yönetim
	VIII) Medya Yönetimi

IX) Kamu Denetçiliği

X) Uluslararası Sözleşmeler ve Antlaşmalar

DÜŞÜNCELERİMİZE ÖNEM VERİLSİN.

BEYZANUR ÖZKAN, 10 YAŞINDA

VII. NİÇİN AYRICA ÇOCUK ANAYASASI ÖNERİYORUZ?

Çocuk Vakfı'nın kuruluş yıllarından bu yana önerdiği Çocuk Anayasası'nın alt başlığı Türkiye Çocuk Temel Yasası'dır.

Bir ülkede birden fazla anayasa olamayacağına bilincindeyiz. Çocuk ve çocuk haklarına ilişkin hukuk normları ve hayati

HER İNSANIN HAKKI EŞİT OLSUN.

ESMANUR KURU, 13 YAŞINDA - ÜMRANIYE

öneme sahip ilkelerin hepsinin anayasa ile düzenlenmesi, anayasa tekniği açısından mümkün olmadığı gibi, bu düzenlemelerin nispeten güvencesiz olan yasalara bırakılmasının da doğru olmadığı kanaatindeyiz. Bu nedenle; normlar hiyerarşisinde anayasadan sonra gelen

ancak yasalardan üstün nitelikte, çocuk ve çocuk haklarına ilişkin temel ilkeleri düzenleyen çerçeve bir yasanın, Çocuk Anayasası adı altında hazırlanmasını talep etmekteyiz. Bu çerçeve yasada, aşağıdaki temel ilkelerin göz önünde bulunmasını önermekteyiz.

- Çocukla ilgili yasaların hazırlanmasında çocuk görüşünün alınmasına öncelik verilmeli.
- Yeni anayasada "Çocuk Anayasası" yapılmasını zorunlu kılan ve bu yasanın diğer yasaların üstünde olduğunu vurgulayan bir hüküm yer almalı.
- Çocuk Anayasası, çocukla ilgili temel yasa görevini yerine getirecek şekilde düzenlenmeli.
- Çocuk Anayasası'nın amacı ve işlevi anayasa gibi etkili olabilmeli.
- Çocuk hakları ve çocuk hukuku alanında içtihat geleneği oluşması için köklü bir başlangıç yapılmalı.

VIII. SONUÇ

Çocuk Vakfı, medeniyet odaklı; çocuk hakları ile yetişkin haklarının eşit kabul edildiği; çocuğun öncelikli yüksek yararı temelinde yaşama ve sağlığını koruma, gelişme ve yeteneklerini

geliştirme, korunma, ayrımcılık gözetmeme anlayışına dayanan, kendisini ilgilendiren her konuda görüşünün alındığı; çocuğu ve haklarını bütüncül boyutlarıyla yansıtan; çocuğun görünür olduğu ve çocuğa saygıya dayalı yeni bir anayasa hazırlanmasını önermektedir.

ANAYASA BİZİ KORUSUN.

ALİ ERSİN AKGÜL, 9 YAŞINDA - HASKÖY

BİRİNCİ RAPORA İLİŞKİN TABLOLAR

Bu raporda yer alan tablolar,
İsviçre’de bulunan Çocuk Hakları Enstitüsü için hazırlanan
Ulusal Anayasalar ve Çocuk Haklarına Dair
Karşılaştırmalı İnceleme’den yararlanılarak hazırlanmıştır.

TABLO 1

ÇOCUKLARI GÖRMEZDEN GELEN ANAYASALAR

Antigua ve Barbuda, Avustralya, Avusturya, Bahamalar, Bangladeş, Barbados, Belçika, Bosna Hersek, Botswana, Kanada, Güney Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Dominica, Dominik Cumhuriyeti, Fransa, İsrail, Jamaika, Kazakistan, Kenya, Lübnan, Liberya, Libya, Lüksemburg, Moritanya, Fas, Hollanda, Nijerya, Norveç, Umman, Suudi Arabistan, Samoa, St Kitts ve Nevis, Sri Lanka, İsveç, Tanzanya, Tunus, Amerika Birleşik Devletleri.

TABLO 2

ÇOCUĞA YER VERİLMİYEN ANAYASALAR

Butan, Kanada, Çek Cumhuriyeti, İzlanda ve Amerika Birleşik Devletleri.

TABLO 3

ÇOCUKLAR İÇİN ÖZEL KORUMAYA ODAKLANAN ANAYASALAR

Angola, Arjantin, Amavutluk, Bahreyn, Beyaz Rusya, Brezilya, Endonezya, Güney Afrika, Hırvatistan, İrlanda, İspanya, İsviçre, Kırgızistan Cumhuriyeti, Kolombiya, Kuveyt, Litvanya, Makedonya, Mısır, Nepal, Pakistan, Paraguay, Romanya, Rusya Federasyonu, Senegal, Suriye, Tayland, Türkiye, Uganda, Ukrayna, Yunanistan, Zambiya.

TABLO 4

ÇOCUKLARA YÖNELİK HÜKÜMLERDE ÇOCUK GÖRÜNÜRLÜĞÜNE ÖZELLİKLE YER VEREN ANAYASALAR

KONU	ÜLKE
18 yaş altındaki herkesin çocuk olarak tanımlanması	Bolivia, s58; Ghana, s28 (5); Sri Lanka, s22 (9).
Çocuğu ya da çocukluğu korumakla ilgili genel bir yükümlülük	Amavutluk, s54 (1); Azerbaycan, s17; Brezilya, s 227; Belarus s32; Belçika, s22 mükerrer (1); Bolivia, s62; Burkina Faso, s2; Kamboçya, s48; Kolombiya, s44; Ekvator, s45; Gambiya, s216 (2); Gürcistan, s36 (3); Hindistan, s39 (f); Irak, s29 (B); Madagaskar, s21; Maldivler, s35 (a); Meksika, s40; Nikaragua, s71 ve s76; Nijerya, s17 (f); Pakistan, s35; Polonya, s72 (1); Romanya, s45; Ruanda, s27 ve s28; Sırbistan, s64 ve 66; Slovenya, s53; İsviçre, s11 (1) ve s67 (1); Rusya Federasyonu, s38 (1); Togo, s36; Ukrayna, s51; Venezuela, s78; Vietnam, s40 ve s65; Yemen, s30.
Evlilik dışı dünyaya gelmiş ya da terk edilmiş çocuklara eşit statü	Amavutluk, s54 (2); Bolivia, s59 (IIIIV); Brezilya, s227 (6); Burkina Faso, s1; Ekvator, s11; Etiyopya, s36 (4); Fiji, s11; Gana, s28 (1b); Romanya, s44 (3); Sırbistan, s64; Slovenya, s54 (2); Ukrayna, s52; Togo, s31.
Kimsesiz, engelli ya da ihtiyaçlı çocuk gruplarına özel koruma yükümlülüğü	Bolivia, s59 (IIIV); Brezilya, s227 (0) ve (1.II); Burkina Faso, s18; Kamboçya, s73; Ekvator, s47 (9); Etiyopya, s36 (5); Fransa, Ekim anayasası gerekçesi 26, 1946; Irak, s30 (2); İrlanda, s45 (4.1); Sırbistan, s21 ve s66; Slovenya, s52; Sri Lanka, s22 (2a); İsviçre, s62 (3); Ukrayna s52; Vietnam, s67.
İstismar, kötüye kullanma ve şiddete karşı çocukları özel koruma yükümlülüğü	Amavutluk, s54 (3); Belarus, s32; Belçika, s22 mükerrer; Bolivia, s61 (1); Brezilya, s227 (0); Burkina Faso, s2; Kamboçya, s48; Kolombiya, s44; Ekvator, s47 (2) ve s47 (4); Etiyopya, s36 (1d) ¹ ve (1e); Gambiya, s29 (2); Gana, s28 (1d-3); Hindistan, s39 (e) ve (f); Irak, s29 (3-4); Maldivler, s35 (a); Nijerya, s17 (f); Güney Afrika, s28 (d); Sırbistan, s64; Sri Lanka, s22 (b); İsviçre, s11 (1), s68 (3) ve s123b; Togo, s36; Ukrayna, s52.
Emek sömürüsüne karşı çocukları özel koruma yükümlülüğü ve çalışmak için asgari yaş uygulaması	Amavutluk, s54 (3); Belarus, s42; Bolivia, s61 (2); Brezilya, s227 (3); Kolombiya, s44; Ekvator, s47 (2); Etiyopya, s1 (d) 13; Gambiya, s29 (2); Gana, s28 (2); Hindistan, s24; Maldivler, s35 (a); Pakistan, s11 (3) ve 37 (e); Polonya, s65 (3); Romanya, s38 (2) ve 45 (3-4); Sırbistan, s66; Güney Afrika, s28 (e) ve (f); Sri Lanka, s22 (7); Togo, s36.
Çocuklarını yetiştirmek ve eğitmekle ilgili aile yükümlülüğü	Azerbaycan, s17 ve 34; Belarus, s32 (2); Brezilya, s 229; Burkina Faso, s23; Kamboçya, s47; Kolombiya, s44 ve s67 (aile yükümlülüğü); Gambiya, 29 (1); Gana, s28 (1c); Hindistan, s51A (k); İrlanda, s42 (1); Madagaskar, s2314 ² ; Nikaragua, s76 (aile yükümlülüğü); Romanya, s44; Rusya Federasyonu, s38 (3); Ruanda, s27; Sırbistan, s65; Slovenya, s54 (1); Togo, s31; Ukrayna, s51; Venezuela, s76; Vietnam, s64, s65 ve s66.
Çocuklarını yetiştirmek ve eğitmekle ilgili ailenin hakları	Azerbaycan, s34; Burkina Faso, s24; Ekvator, s (38); Gana, s28 (1c); İrlanda, s42 (1) ve s41 (1); Romanya, s44; Rusya Federasyonu s38 (3); Ruanda, s27; Sırbistan, s65; Slovenya, s54 (1).

¹ Asgari yaş hükmü olmakta.
² Sadece eğitim hakkında.

TABLO 5

20 KASIM 1989'DAN SONRA ÇOCUK HAKLARI İÇİN ÖZEL HÜKÜMLERE YER VEREN ÜLKELER

ÇHS MADDE	ANAYASA	
Madde 2	Ayrımcılık yasağı	Arnavutluk, s54 (2); Brezilya, s227; Ekvador, s50 (5); Etyopya, s36 (4); Finlandiya, s5 (3); Gana, s28 (1) ve (4); Malavi, s23 (1); Moldova, s50 (1); Nikaragua, s75; Paraguay, s53; Portekiz, s69 (1); Uganda, s34 (3); Ukrayna, s52.
Madde 3 (1)	Yüksek yarar ilkesi	Ekvador, s48; Etyopya, s36 (2); Gambiya, s29 (1); Namibya, s15; Güney Afrika, s28 (3); Uganda, s34 (1).
Madde 3 (2)	Haklardan faydalanmaya yardımcı olmak için koruma ve bakım	Arnavutluk, s54 (1); Gana, s28 (1); Moldova, s50 (1) ve (2); Portekiz, s70 (1); Romanya, s45 (1); Slovenya, s56; Surinam, s37 (1).
Madde 5	Gelşen kapasiteler	Finlandiya, s5 (3); Polonya, s48 (1); Slovenya, s41 (3).
Madde 6 (1)	Yaşama hakkı	Brezilya, s227; Kolombiya, s44; Ekvador, s49; Etyopya, s36 (1); Namibya, s15 (1); Uganda, s22 (2) (kürtaj yasaklandı).
Madde 6 (2)	Hayatta kalma ve gelişim	Angola, s30 (2); Kolombiya, s45; Ekvador, s47; Paraguay, s54; Portekiz, s69 (1).
Madde 7 (1)	İsim ve vatandaşlık	Kolombiya, s44; Kongo, s42 (3); Ekvador, s49; Gambiya, s29 (1); Etyopya, s36 (1); Malavi, s23 (2); Namibya, s15 (1); Güney Afrika, s28 (1).
Madde 7 (1)	Anne baba tarafından bakım	Kolombiya, s44; Etyopya, s36 (1); Gambiya, s29 (1); Malavi, s23 (3); Namibya, s15 (1); Güney Afrika, s28 (1); Uganda, s34(1).
Madde 7 (1)	Anne babasını bilme	Etyopya, s36 (1); Gambiya, s29 (1); Malavi, s23 (3); Namibya, s15 (1); Paraguay, s53; Uganda, s34 (1).
Madde 9	Anne babadan ayrılmama	Ekvador, s49.
Madde 12	Katılım	Angola, s30 (2); Kolombiya, s45; Ekvador, s49; Finlandiya, s5 (3); Paraguay, s56; Polonya, 72 (3); Romanya, s45 (3); İsviçre, s11 (2).
Madde 13	İfade özgürlüğü	Kolombiya, s44; Ekvador, s49.
Madde 15	Demek kuma (örgütlenme ç.n.) özgürlüğü	Ekvador, s49.

ÇHS MADDE

ANAYASA

Madde 17	Medyadan korunma	Ekvador, s50 (7).
Madde 18	Ebeveyn sorumlulukları	Brezilya, s229; Kolombiya, s44; Gana, s28 (1); Paraguay, s53.
Madde 19	Suistimal ve ihmalden korunma	Arnavutluk, s54 (3); Brezilya, s227; Kolombiya, s44; Ekvador, s50 (5); Gana, s28 (1); Paraguay, s54; Portekiz, s69 (1); Polonya, s72 (1); Güney Afrika, s28 (1); Tayland, s53.
Madde 20	Allesiz çocuğun korunması	Etyopya, s36 (5); Portekiz, s69 (2); Polonya, s72 (2); Slovenya, s56 (4); Uganda, s34 (7); Ukrayna, s52; Tayland, s53.
Madde 21	Evlat edinme	Brezilya, s227 (5).
Madde 23	Engelli çocuklar	Brezilya, s227 (1) ve (2); Ekvador, s50 (3); Romanya, s45 (2).
Madde 24	Sağlık hizmetleri	Brezilya, s227; Kolombiya, s44; Ekvador, s49; Portekiz, s64 (2); Güney Afrika, s28 (1).
Madde 26	Sosyal güvenlik	Angola, s31; Kolombiya, s44; Brezilya, s203 ve 227 (1); Kongo, s41 (2); Ekvador, s49; Gana, s28; Finlandiya, s15 (a); Güney Kore, s34 (4); Moldova, s50 (3); Polonya, s68 (3); Portekiz, s70 (1); Romanya, s45 (2); Uganda, s34 (3).
Madde 27	Yaşam standardı	Brezilya, s227; Kolombiya, s44; Ekvador, s49; Portekiz, s70 (1); Güney Afrika, s28 (1).
Madde 28	Eğitim	Angola, s31; Brezilya, s227; Ekvador, s49; Portekiz, s70 (1); Surinam, s37 (1); Uganda, s34 (2).
Madde 31	Dinlenme, boş zaman değerlendirme ve kültürel faaliyetler	Angola, s31; Brezilya, s227; Kolombiya, s44; Ekvador, s49; Moldova, 50(5); Portekiz, s70(1); Surinam, s37(1).
Madde 32	Çocuk işçiliği	Arnavutluk, s54 (3); Angola, s31; Brezilya, s227 (3); Kolombiya, s44; Ekvador, s50 (1); Gambiya, s29 (2); Gana, s28 (2); Malavi, s23 (4); Namibya, s15 (2) ve (4); Portekiz, s69 (3); Romanya, s45 (3) ve (4); Slovenya, s56 (3); Güney Afrika, s28 (1); Surinam, s34 (4).
Madde 33	Madde bağımlılığı	Ekvador, s50 (4).
Madde 34	Cinsel istismar	Brezilya, s227 (4); Kolombiya, s44; Ekvador, s50 (4).
Madde 35	Çocuk kaçırma ve ticareti	Kolombiya, s44; Ekvador, s50 (4); Paraguay, s54.
Madde 36	Sömürüye karşı koruma	Brezilya, s227; Etyopya, s36 (1); Moldova, s50 (4); Paraguay, s54; Romanya, s45 (3); Polonya, s72 (2); Slovenya, s56 (3); Ukrayna, s52.

ÇHS MADDE

ANAYASA

Madde 37	İşkence ve özgürlüğünden yoksun bırakma	Gana, s28 (3); Etyopya, s36 (1) (Zimbabve, s15 (3) ile karşılaştırın).
Madde 38	Silahlı çatışma	Güney Afrika, s28.
Madde 39	Yeniden sağlığa kavuşturucu bakım	Ekvador, 50 (6).
Madde 40	Çocuk adalet sistemi	
	- Gözetli/Tutuklama halinde genel haklar	Malavi, s42; Güney Afrika, s28.
	- Gözetli/tutuklamaya karşı denetimli serbestlik	Namibya, s15(5).
	- Davada yaşın dikkate alınması	Güney Afrika, s28 (1).
	- Dava süreçlerinde gizlilik	Namibya, s12.
	- Savunma hakkı	Brezilya, s227 (3).
	- Ceza sorumluluğu yaşı	Brezilya, s228; Guatemala, s20; Nikaragua, s35; Ekvador, s51; Gambiya, s29 (3); Etyopya, s36 (3); Gambiya, s29 (3); Panama, s28; Güney Afrika, s28 (1); Uganda, s34 (6).
	- Özgürlüğünden yoksun bırakılmasının son çare olması	Güney Afrika, s28 (1).
	- Bir avukatın yardımından yararlanma hakkı	Güney Afrika, s28 (1).

TABLO 6

ANAYASALARINDA ULUSAL YASALARIN UYGULANMASINA ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞMESİ GİBİ ANTLAŞMALARA ÖNCELİK VERİLMESİNİ ÖNGÖREN ÜLKELER

Cezayir, Arjantin, Belçika, Benin, Bulgaristan, Şili, Fransa, Honduras, Irak, İtalya, Japonya, Kore Cumhuriyeti, Kuveyt, Libya, Meksika, Hollanda, Nikaragua, Panama, Portekiz, Rusya, Senegal, Suriye, Tunus, Togo.

Umut var...
Ve hep olacak!..